

KUI KAUA KESTAB VANAROOMALIK STIIL, ET JAGA JA VALITSE?

Kord ühes dokfilmis ütlesin, et rahvuse ellujäämiseks vajame kaht tüüpi juhte. Nii neid, kes oma paindliku mõtlemisega suudavad reageerida suure maailma imekiiretele muutustele, kui ka neid, kes oma alalhoidliku mõistuse ja vaistuga ei lase põlisväärtusi maha müüa... Need kaks juhttüüpi tasakaalustavad teineteist ning tagavad rahvuskultuuri ühtlase arengu. Et mitte üldsõnaliseks jääda, nimetaksin mõned paarid meie lühikesest ajaloost: Päts ja Tõnisson, Rüütel ja Meri.

Stabiilsust ei vaja mitte ainult vabrikandid, kaupmehed, talupidajad. Kindlat rahalist jalgealust ning pikaajalisi plaane vajavad ka kunstnikud, heliloojad, arhitektid. Küpset kultuurimaastikku ei loo ju ühe põlvkonnaga! Kuid kultuuripõllul nagu liivakastiski on võimalik ühe ettevaatamatu (või ka tahtliku!) liigutusega paljude inimeste loodu olematuks muuta. Rääkimata mõne erilise ande hävitamisest matsliku omavalitsusjuhi või võimust pimestunud ministri poolt. Piisab vaid pealiskaudsest või hoolimatust repliigist, vahel ka hädas kunstnikust möödavaatamisest, et täht meie kultuuritaevast kustuks. Pole ju saladus, et kunstiinimesed on tavakodanikest tundlikumad. See pole puudus, pigem küll voorus. Vaid ülitundlik inimene näeb sügishallis metsas värvirikkust, noodistab linnamüha muusikaks ning teeb haarava filmi elurataste vahele jäänud tavainimesest.

Vabas Eestis on kultuuri ideoloogiline ahistamine ametlikult lõpetatud. Ja ikkagi pole kultuur tõeliselt vabaks saanud. Loojad on sõltuvuses rahast. Avalikku raha käsutavad need, kes hetkeks võimule pääsevad. Nii on looja ikkagi sõltuv sellest parteist, kelle käes on jäme ots tema koduvallas või Toompeal. Oled lojaalne, ei heida valgust võimukandjate hämaratele tegudele, siis võid loota lusikatäiele sealt, kus teistele jagatakse kulbiga. Julged aga häält tõsta, võetakse sult ka kõige väiksem lusikas käest!

Uue valitsuse moodustamisel on kultuuriministri portfelli üks viimaseid, mis jagamisele läheb. Ei liigu siin suuri rahasid, loomeinimeste hädaldamisel ei paista lõppu. Nii püüab õnnetu minister oma ametiaja kuidagimoodi ära elada. On ministriks lavastaja, saavad raha teatrid. On minister kunstnik, kerkib kunstimuuseum. On minister meediamees, võetakse ringhääling ette. Eesti kultuur kui tervik, kui paljude nähtamatute seoste kaardimajake, on juba pikka aega käsitamatu suurus.

Kultuurirahvas ootab juba ammu ministrit, kes kui hea aednik märkaks neid taimi, kes vajavad lisaväetist ja -kastmist. Minu arvates on täna need arhitektuur ja muinsuskaitse, ringhäälingutehnika ja filmikunst. Üleminekuajal jäeti kõik teatrid ellu, ainus kutseline stuudio, Tallinnfilm, aga saadeti koos kinovõrguga hädatapmisele. Tulemus on käes – filme tehakse põlve otsas ning allesjäänud kinodes vahab kommerts.

Kui riik hoolib rahvuskultuuri elujõust, siis tuleb hakata valdkondi võrdselt kohtlema. Näiteks käibemaks viis protsenti kõigile kultuuriürituste piletitele. Miks peab jätkuvalt eelistama teatrit kinole ja muuseumile? Ning kas poleks aeg raamat ning lastele loodud teos käibemaksust hoopis vabastada?

Kelle huvides on maksupoliitika, kus ühed on võrdsemad kui teised?

Kaua kestab veel vanaroomalik stiil, et jaga ja valitse?

MARK SOOSAAR,

Riigikogu kultuurikomisjoni liige